

รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา

A Management Model on Assorting To Buddhist Primary School Students

วีรนุช สุทธิพันธ์

บทคัดย่อ

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ (2) สร้างรูปแบบการบริหารจัดการและ (3) เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา ประชากรได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษาที่เข้าโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 89 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มสาระ โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษา พบว่า (1) สภาพการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษาอยู่ในระดับมาก (2) รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย ระบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถี ขั้นตอนการสร้างจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา และกิจกรรมการสร้างจิตอาสา นักเรียนประถมศึกษา และ (3) การตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษาโดยพิจารณาถึงความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการโรงเรียน, โรงเรียนวิถีพุทธ, จิตอาสา

Abstract

The research aims to (1) study the management condition (2) establish a management model and (3) evaluate a management model for the Buddhism-oriented primary schools focusing on promoting volunteering spirit in the students. The population was 89 primary schools that participated in the campaign related to Buddhism-oriented. Information providers were the school principals and heads of departments who were randomly selected through stratified random sampling. The statistics used in the research were Frequency, Percentage, Mean and Standard Deviation. The results are as follows: (1) The management condition of the Buddhism-oriented schools focusing on promoting volunteering spirit in the primary school students is high level. (2) The management model for the Buddhism-oriented primary schools focusing on promoting volunteering spirit in the students consisted of: the management system; steps in promoting volunteering spirit; activities promoting volunteering spirit in primary schools. (3) The evaluation of the management model for the Buddhism-oriented primary schools focusing on

promoting volunteering spirit in the students focused on accuracy, suitability, feasibility, and usefulness. It was found that, in general, every aspect was rated in the highest level.

Keywords: management model, Buddhism-oriented primary schools, volunteers assorting

ความนำ

ความสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556) นโยบายด้านสังคมของรัฐบาล นโยบายด้านการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ การขับเคลื่อนนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ได้ให้ความสำคัญกับการเร่งรัดปฏิรูปการศึกษาโดยใช้คุณธรรมเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคน (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550) และนโยบายการดำเนินการในปี พ.ศ. 2550-2552 ของศูนย์คุณธรรมที่ได้เน้นในเรื่องจิตอาสา ประกอบกับมีรายงานการวิจัยพบว่า กลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่มีคุณธรรมดังกล่าวในระดับต่ำสุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น (ศูนย์คุณธรรม, 2550) ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่า สภาพการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียน ประถมศึกษา เป็นอย่างไร รูปแบบการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียน ประถมศึกษา เป็นอย่างไรและ การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา เป็นอย่างไรเนื่องจาก จากการศึกษาพบว่า มีงานวิจัยที่ศึกษากับนักเรียนกลุ่มนี้ค่อนข้างน้อย ทำให้ขาดองค์ความรู้กับนักเรียนในกลุ่มนี้ ตลอดจนนักเรียนในกลุ่มนี้เมื่อจบการศึกษาไป บางส่วนอาจจะทำงานทำให้มีโอกาสดังกล่าวที่จะได้รับการพัฒนาน้อย ดังนั้น การได้ศึกษาวิจัยในเรื่องนี้จะทำให้ได้องค์ความรู้ต่อกระบวนการพัฒนาจิตอาสา อันเป็นประโยชน์กับโรงเรียน ครู หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักเรียน ได้นำไปใช้ในการวางแผนการจัดการศึกษา หรือการจัด

กิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนก่อนที่จะสำเร็จ การศึกษาต่อไปในสังคมแห่งการแบ่งปันนั้นสิ่งหนึ่งที่จะขาดไม่ได้คือการมีจิตอาสา และในปัจจุบันนี้งานจิตอาสาเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการพัฒนาและยกระดับจิตใจให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ให้มีความเข้าใจเอื้อเฟื้อ หันมาทำกิจกรรมเพื่อสังคมมากขึ้น เพราะงานจิตอาสาเป็นสิ่งที่ให้เยาวชนได้หันมาทำความเข้าใจในตนเองและสังคมเพิ่มมากขึ้น อันจะเห็นได้จากในปัจจุบันปัญหาสังคมเริ่มทวีความรุนแรงมากขึ้นทั้งทางครอบครัว ชุมชน และสังคม ดังนั้นหากไม่รีบแก้ไขให้ทันท่วงทีสังคมก็จะตกอยู่ภายใต้ความสับสนวุ่นวายซึ่งไม่ใช่เรื่องดีนัก แต่การสร้างจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นในหมู่เยาวชนคนหนุ่มสาวได้มากเท่าไรสังคมแห่งการแบ่งปันเอื้ออาทรก็ยิ่งมีมากเท่านั้น นอกจากนี้จะช่วยให้เยาวชนเหล่านี้ได้ปลดปล่อยพลังที่มีในตัวเองแล้ว ยังเป็นการสร้างคุณลักษณะให้มีผลดีต่อสังคมอีกด้วย

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ในหมวดที่ 1 มาตราที่ 6 ว่าด้วยการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2549) ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญในการสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่ทุกสถานศึกษาพึงรับมาปฏิบัติ สถานศึกษานับเป็นหนึ่งในสถานศึกษาของรัฐที่ตระหนักถึงการสร้างความแข็งแกร่งทางด้านคุณธรรมให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน โดยมีภารกิจที่ต้องการ “สร้างคนที่มีปัญญา รู้เหตุรู้ผล อยู่ในคุณธรรม และมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม”

เป็นสิ่งสำคัญ จากความตระหนักในเรื่องดังกล่าว ทำให้มหาวิทยาลัยให้ความสำคัญกับชมรมต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชมรมด้านบำเพ็ญประโยชน์ ซึ่งมหาวิทยาลัยใช้กิจกรรมของชมรมเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ และปลูกฝังค่านิยมของการมีจิตสำนึกที่ดีเพื่อส่วนรวมหรือการมีจิตอาสา ให้กับนิสิตทุกระดับชั้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา
3. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (1) แนวทางการบริหารจัดการ โรงเรียนประถมศึกษากระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 33-34) ได้กล่าวถึงแนวคิด วัตถุประสงค์ และขอบข่าย/ภารกิจของการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ (2) แนวทางการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธ ไพรัช คู่แสนสุข และ บรรณเจตพร รัตนพันธุ์ (2556) โรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไป ที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา อย่างบูรณาการ (3) กระบวนการสร้างจิตอาสา (กรมวิชาการ, 2542) ได้กำหนดคุณลักษณะพื้นฐานที่ดำรงต่อการดำรงชีวิตในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาและชั้นมัธยมศึกษา

สรุปสาระสำคัญ ได้แก่ ตัวแปรต้น (Independent variables) และตัวแปรตาม (dependent variables) ดังต่อไปนี้

ตัวแปรต้น(Independent variables) ได้แก่

1. แนวทางการบริหารจัดการ โรงเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วย (1) การบริหารวิชาการ (2) การบริหารงบประมาณ (3) การบริหารบุคลากรและ (4) การบริหารทั่วไป

2. การบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย (1) ชั้นเตรียมการ ได้แก่ สถานที่ที่จะให้การจัดโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินไปโดยสะดวกด้วย

ศรัทธาและฉันทะ (2) ชั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ได้แก่ สิ่งที่จะเป็นปัจจัย เป็นกิจกรรม เป็นเครื่องมือสู่การพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะปัญญาวัชรธรรม

(3) ชั้นดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา ได้แก่ สิ่งซึ่งเป็นขั้นตอนที่เป็นหัวใจของการดำเนินการ โรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง (4) ชั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ได้แก่ สิ่งที่จะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วยท่าทีความเป็นกัลยาณมิตร(5) ชั้นปรับปรุง พัฒนาต่อเนื่อง ได้แก่ สิ่งที่จะเน้นย้ำการพัฒนาว่าต้องมีมากขึ้น ๆ ด้วยหลักอริยบท 4 และอุปัฏฐาธรรม และ(6) ชั้นการประเมินผลและเผยแพร่ผลดำเนินการ ได้แก่ สิ่งที่จะนำข้อมูลผลการดำเนินงานสู่การเตรียมการที่จะดำเนินการในรอบต่อ ๆ ไปเช่น ในปีต่อ ๆ ไป หรือใช้กับโครงการต่อเนื่องอื่น และนำผลสรุปจัดทำรายงานผลการดำเนินงานแจ้งแก่ผู้เกี่ยวข้องให้ทราบ

3 กระบวนการสร้างจิตอาสา ประกอบด้วย (1) การปลูกฝังให้ตระหนักถึงความสำคัญของจิตอาสา (2) การเตรียมความพร้อมทั้งร่างกาย จิตใจด้านความรู้และการติดต่อสื่อสาร (3) การสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง และ (4) การเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

ตัวแปรตาม (Dependent variables) ได้แก่

1. รูปแบบการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา ประอบด้วย
- (1) ระบบการการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธ
 - (2) ขั้นตอนการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธและ
 - (3) กิจกรรมการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการเก็บข้อมูลจากหลายแหล่งหลายวิธีการ เพื่อตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องของข้อมูล ข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้มีทั้งข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยแบบผสม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษาที่เข้าโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 89 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มสาระ รวมจำนวน 801 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง การกำหนดกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ผู้วิจัยใช้สูตร Taro Yamane ได้โรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 73 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 267

คน การสุ่มอาศัยหลักความน่าจะเป็น โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น ส่วนการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารสถานศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหาร โรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 17 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ตอน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.943
2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก
3. การประชุมสนทนากลุ่ม โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญในการสร้างรูปแบบ และการบริหาร โรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 20 รูป/ท่าน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ถึงผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มสาระ เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล
2. จัดส่งหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซียไปยังผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มสาระ
3. การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยจะดำเนินการด้วยตนเอง
4. หลังจากที่ได้ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยจะได้อำนาจตรวจสอบความเรียบร้อยและความถูกต้องของข้อมูลอย่างละเอียด และคัดแยกแบบที่ไม่ถูกต้องและไม่สมบูรณ์ออก
5. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาสภาพการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วย สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่

ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ แบบ
สัมพัทธ์เชิงลึก ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา จากนั้นนำเสนอ
ในรูปของตารางประกอบความเรียง การสร้างรูปแบบ
การบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของ
นักเรียนประถมศึกษา กระบวนการประชุมสนทนากลุ่ม
ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา จากนั้นนำเสนอในรูปของตาราง
ประกอบความเรียง และการประเมินความเหมาะสมและ
ความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการบริหารจัดการ
โรงเรียนวิถีพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียน
ประถมศึกษา ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ
ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา
จากนั้นนำเสนอในรูปของตารางประกอบความเรียง

ผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธที่
มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา

1.1 ภาพรวมการบริหารจัดการ โรงเรียน
ประถมศึกษา ภาพรวมมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.48 แสดงว่า
การปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายประเด็น
พบว่า การบริหารบุคลากร และ การบริหารงานทั่วไป
การปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับ การบริหาร
วิชาการและการบริหารงบประมาณ การปฏิบัติอยู่ใน
ระดับมาก เท่านั้น

1.2 สภาพการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธ
ที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา ภาพรวมมี
ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.55 แสดงว่า การปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
ที่สุด เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า การดำเนินการจัด
สภาพและองค์ประกอบ การดำเนินการพัฒนาตามระบบ
ไตรสิกขา และการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด การปฏิบัติอยู่
ในระดับมากที่สุด สำหรับ การเตรียมการ การปรับปรุง
และพัฒนาต่อเนื่องและการประเมินผลและเผยแพร่ผล
การดำเนินงาน การปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เท่านั้น

1.3 กระบวนการสร้างจิตอาสาของนักเรียน
ประถมศึกษา ภาพรวมมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.63 แสดงว่า

ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาราย
ประเด็น พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง การ
เตรียมความพร้อมทั้งร่างกาย จิตใจด้านความรู้และการ
ติดต่อสื่อสาร การสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง และการ
ปลูกฝังให้ตระหนักถึงความสำคัญของจิตอาสา
ตามลำดับ

2. รูปแบบการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธที่
มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วย

2.1 ระบบการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธ

(1) การเตรียมการ หมายถึง การเตรียม
ทั้งบุคลากร ผู้เกี่ยวข้อง แผนงาน ทรัพยากร ที่มุ่งเน้น
สร้างศรัทธาและฉันทะในการพัฒนา ประกอบด้วย: หน้าที่
ปรึกษา แหล่งศึกษา เอกสารข้อมูล เตรียมบุคลากร
กรรมการสถานศึกษา เตรียมนักเรียน
เตรียมผู้ปกครองและชุมชนกำหนดธรรมเนียมสถานศึกษา
และ จัดทำแผนปฏิบัติงาน

(2) การดำเนินการจัดสภาพและ
องค์ประกอบต่าง ๆ หมายถึง การจัดพื้นที่เพื่อส่งเสริม ให้
เกิดความเจริญงอกงามหรือปัญญาคุณธรรม ในการ
พัฒนาผู้เรียน การดำเนินการพัฒนาทั้งผู้เรียนและ
บุคลากร ตามระบบไตรสิกขาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้สภาพ
และ องค์ประกอบที่จัดไว้ประกอบด้วย: จัดหลักสูตร/
สถานศึกษา/หน่วยการเรียนรู้/แนวทางการจัดการเรียนรู้
เตรียมกิจกรรมนักเรียน จัดกายภาพของสถานศึกษา และ
สร้างบรรยากาศปฏิสัมพันธ์

(3) การดำเนินพัฒนาตามระบบ
ไตรสิกขา ประกอบด้วย: นักเรียน บุคลากรและ
ผู้เกี่ยวข้อง

(4) การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด
หมายถึง การวางท่าทีของความเป็นกัลยาณมิตรต่อกันที่
จะทำให้การพัฒนานักเรียนและงาน ดำเนินได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ ประกอบด้วยการนิเทศและติดตาม สนับสนุน
รวบรวมข้อมูลและประเมินผลระหว่างดำเนินการ

(5) การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง หมายถึง การดำเนินการด้วยอิทธิบาท 4 และหลักปัญญาธรรม คือ ความไม่สันโดษในกุศลธรรม และความไม่ระย่อในการพากเพียร

(6) ขั้นตอนประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

2.2 ขั้นตอนการสร้างจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา (1) การปลูกฝังให้ตระหนักถึงความสำคัญของจิตอาสา หมายถึง การมีจิตอาสาเกิดจากการที่ได้รับ การปลูกฝังมาตั้งแต่เด็กจากครอบครัวและสถานศึกษา เช่น การปลูกฝังจิตสำนึกในการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก โดยบุคคลในครอบครัวเป็นแบบอย่างให้แก่เด็กในการช่วยเหลือผู้อื่น หรือ ในโรงเรียน สร้างจิตสำนึกโดยมีกิจกรรมที่ให้การช่วยเหลือและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น และสังคม เช่น การ ปลูกฝังจิตสำนึกให้ทุกคนมีใจรักที่จะออกค่ายเพื่อไปช่วยเหลือผู้อื่น เป็นต้น (2) การเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย จิตใจ ความรู้และการติดต่อสื่อสาร หมายถึง ผู้ที่จะเข้าร่วม กิจกรรมจิตอาสาควรมีความพร้อมทั้งมาจากจิตใจและร่างกายที่แข็งแรง ตลอดจนมีความรู้เกี่ยวกับ สุขภาพ การสร้างเสริมสุขภาพ และป้องกันการเจ็บป่วย พร้อมทั้งทักษะในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นด้วย (3) การสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง การสร้างกระบวนการเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองที่จะเกิดจิตอาสา ควรมี กิจกรรมที่เป็น การช่วยเหลือและทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น (4) การเข้าร่วมกิจกรรมที่ก่อให้เกิดจิตอาสาอย่างต่อเนื่อง

2.3 กิจกรรมการสร้างจิตอาสาให้นักเรียนประถมศึกษาการบูรณาการหลักธรรมทั้งที่เป็นความรู้ (K) ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม (A) และการฝึกปฏิบัติ หลักธรรม (P) ในการเรียนการสอนโดยอาจกำหนดในระดับจุดเน้นหลักสูตรสถานศึกษาที่แทรกในทุก องค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษา หรือกำหนดในระดับ หน่วยการเรียนรู้ หรือแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ครูจะนำสู่ การจัดการเรียน

3. การตรวจสอบรูปแบบการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถิพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียน ประถมศึกษาโดยพิจารณาถึงความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

การอภิปรายผล

รูปแบบการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถิพุทธที่ มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา สอดคล้องกับ แนวคิดของ Smith et.al. (1980) และนันทภา ปัญญารัตน์ (2556) ที่ได้กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง การย่อส่วนของ จริ่งให้เล็กลง เพื่อให้พิจารณาและช่วยทำความเข้าใจใน ข้อเท็จจริง ปรัชญาการณ หรือพฤติกรรมต่าง ๆ โดยการ จัดวางแบบแผนให้เข้าใจง่ายขึ้น ขณะที่ Bardo and Hartman (1982, p. 70) ได้ขยายความของรูปแบบว่า รูปแบบเป็นอะไรบางอย่างที่เราพัฒนาขึ้น เพื่อบรรยาย คุณลักษณะที่สำคัญ ๆ ของปรากฏการณ์อย่างใดอย่าง หนึ่ง เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ รูปแบบถึงไม่ใช่ การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่ ทุกมุม ส่วนการที่จะระบุารูปแบบหนึ่ง ๆ จะต้องมี รายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสม และรูปแบบ นั้นควรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ไม่ได้มี ข้อกำหนดตายตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์แต่ละอย่าง และ วัตถุประสงค์ของผู้สร้างรูปแบบที่ต้องการที่จะอธิบาย ปรากฏการณ์นั้น ๆ อย่างไร สรุปได้ว่า รูปแบบเป็นการ จำลองภาพในอุดมคติหรือตัวแทนความจริงแต่ไม่ใช่ ข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้น ที่นำไปสู่ การอธิบายคุณลักษณะสำคัญของปรากฏการณ์ที่คาดว่า จะเกิดขึ้น เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจที่ไม่มี องค์ประกอบตายตัวหรือรายละเอียดทุกแง่มุม โดย ผ่านกระบวนการทดสอบอย่างเป็นระบบเพื่อให้มีความ ตรงและเชื่อถือได้

การที่รูปแบบการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถิ พุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา

ประกอบด้วย ระบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ (1) การเตรียมการ หมายถึง การเตรียมทั้งบุคลากร ผู้เกี่ยวข้อง แผนงาน ทรัพยากร ที่มุ่งเน้นสร้างศรัทธาและ จันทะในการพัฒนา ได้แก่ (1.1) หาที่ปรึกษา แหล่งศึกษา เอกสารข้อมูล (1.2) เตรียมบุคลากร กรรมการ สถานศึกษา(1.3)เตรียมนักเรียน(1.4)เตรียมผู้ปกครอง และชุมชน(1.5)กำหนดธรรมเนียมสถานศึกษาและ (1.6)จัดทำแผนปฏิบัติงาน (2) การดำเนินการจัดสภาพ และองค์ประกอบต่าง ๆ หมายถึง การจัดพื้นที่เพื่อ ส่งเสริม ให้เกิดความเจริญงอกงามหรือปัญญาคุณธรรม ในการพัฒนาผู้เรียน การดำเนินการพัฒนาทั้งผู้เรียนและ บุคลากร ตามระบบไตรสิกขาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้สภาพ และ องค์ประกอบที่จัดไว้ ได้แก่ 2.1 จัดหลักสูตร/ สถานศึกษา/หน่วยการเรียนรู้/แนวทางการจัดการเรียนรู้ 2.2 เตรียมกิจกรรมนักเรียน 2.3 จัดกายภาพของ สถานศึกษา 2.4 สร้างบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ (3) การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ประกอบด้วย 3.1 นักเรียน 3.2 บุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง (4) การดูแลสนับสนุน ใกล้เคียง หมายถึง การวางท่าทีของ ความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ที่จะทำให้การพัฒนา นักเรียนและงาน ดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ (4.1) การนิเทศและติดตาม (4.2) สนับสนุน (4.3) รวบรวมข้อมูลและประเมินผลระหว่างดำเนินการ (5) การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง หมายถึง การ ดำเนินการด้วยอิทธิบาท 4 และหลักปัญญาคุณธรรม คือ ความไม่สันโดษในกุศลธรรม และความไม่ระย่อในการ พากเพียร และ (6) ขั้นตอนการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน สอดคล้องกับแนวทางของนงเยาว์ อุทุมพร (2550, หน้า 91-92) ได้ศึกษาการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธของ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 3 พบว่า มีการบริหารจัดการ ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้(1) การเตรียมการซึ่งส่วนใหญ่ มีการสร้างความรู้ความเข้าใจ ประชาสัมพันธ์ กำหนด

เป้าหมายไว้ชัดเจนในแผนของโรงเรียน (2) การ ดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ พบว่ามีการ กำหนดหลักธรรมคำสอนแทรกในทุกองค์ประกอบของ หลักสูตร มีการจัดสถานที่และสภาพแวดล้อม มีการ จัดเตรียมกิจกรรมหลากหลาย (3) การดำเนินการพัฒนา ตามระบบไตรสิกขา พบว่ามีการบูรณาการระบบไตรสิกขา ในกิจกรรมการสอนและพัฒนาบุคลากร (4) การดูแล สนับสนุนใกล้เคียงพบว่ามี การสนับสนุนในลักษณะของ ความเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน มีการนิเทศติดตามการ ดำเนินงานและรวบรวมข้อมูล ประเมินผลระหว่าง การดำเนินงาน (5) การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง พบว่ามีการปรับปรุงพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง และ (6) การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน พบว่า มีการประเมินผลโดยเน้นข้อมูลเชิงประจักษ์ ชัดเจน เชื่อถือได้ มีการเผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบและนำไปใช้ ในการวางแผนอื่นต่อไป

ขั้นตอนการสร้างจิตอาสาของนักเรียน

ประถมศึกษา (1) การปลูกฝังให้ตระหนักถึงความสำคัญ ของจิตอาสา หมายถึง การมีจิตอาสาเกิดจากการที่ได้รับ การ ปลูกฝังมาตั้งแต่เด็กจากครอบครัวและสถานศึกษา เช่น การปลูกฝังจิตสำนึกในการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ ยาก โดยบุคคลในครอบครัวเป็นแบบอย่างให้แก่เด็กใน การช่วยเหลือผู้อื่น หรือในโรงเรียน สร้างจิตสำนึกโดยมี กิจกรรมที่ให้การช่วยเหลือและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น และสังคม เช่น การ ปลูกฝังจิตสำนึกให้ทุกคนมีใจรักที่จะ ออกกำลังกายไปช่วยเหลือผู้อื่น เป็นต้น (2) การเตรียม ความพร้อมทางด้านร่างกาย จิตใจ ความรู้และการ ติดต่อดสื่อสาร หมายถึง ผู้ที่จะเข้าร่วม กิจกรรมจิตอาสา ควรมีความพร้อมที่มาจากจิตใจและร่างกายที่แข็งแรง ตลอดจนมีความรู้เกี่ยวกับ สุขภาพ การสร้างเสริมสุขภาพ และการเจ็บป่วย พร้อมทั้งทักษะในการติดต่อดสื่อสารกับ ผู้อื่นด้วย (3) การสร้างความเชื่อมั่นในตน หมายถึง การ สร้างกระบวนการเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองที่จะ เกิดจิตอาสา ควร มี กิจกรรมที่เป็น การช่วยเหลือและทำสิ่ง

ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นและ(4) การเข้าร่วมกิจกรรมที่ก่อให้เกิดจิตอาสาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ ฌ์ฐนิชากร ศรีบริบูรณ์ (2550, หน้า 142 – 144) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สรุป ผลการวิจัยได้ดังนี้จิตอาสาของนักเรียนมีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ การช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละต่อสังคม และความมุ่งมั่นพัฒนา และมีตัวชี้วัดทั้งหมด 7 ตัว คือ (1) การช่วยเหลือแนะนำสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น (2) การอำนวยความสะดวกให้กับผู้อื่น (3) การแบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น (4) การสละเงิน แรงกาย เพื่อผู้อื่นและสังคม (5) การสละเวลาและการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม (6) การสนใจในปัญหาและการเปลี่ยนแปลงพร้อมทั้งเสนอความคิดเห็นที่จะพัฒนาสังคม และ (7) การร่วมพัฒนากิจกรรมการเสริมสร้างจิตอาสาเพื่อสังคมอย่างสร้างสรรค์และหลากหลายโดยสภาพจิตอาสาของ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในสังกัดสำนัก คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีค่าเฉลี่ยของคะแนน จิตอาสาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละ องค์ประกอบด้านการช่วยเหลือผู้อื่นอยู่ในระดับสูงมาก การเสียสละต่อสังคมอยู่ในระดับปานกลาง และด้านการ มุ่งมั่นพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้การเกิดจิตอาสาเป็นผลมาจากปัจจัยด้านสังคม/ชุมชน นั่นคือ หากบุคคลสำคัญในสังคม/ชุมชน มีจิตอาสาที่จะส่งผลให้ นักเรียนมีจิตอาสา ปัจจัยด้านครอบครัว ความเป็น แบบอย่างจากพ่อแม่มีความสำคัญมากที่สุด นอกจากนี้ หากพ่อแม่ใช้เหตุผลในการอบรมเลี้ยงดูและมีการ สนับสนุน ส่งเสริมให้นักเรียนทำพฤติกรรมจิตอาสาที่จะ ส่งผลให้นักเรียนมีจิตอาสาเพิ่มขึ้น สัมพันธภาพระหว่าง นักเรียนและเพื่อน เป็นลักษณะสำคัญของปัจจัยด้าน เพื่อน แสดงว่าถ้านักเรียนมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนใน ระดับสูงก็จะทำให้นักเรียนเกิดจิตอาสา มาก และถ้าเพื่อน สนิทหรือเพื่อนในกลุ่มของนักเรียนมีจิตอาสาจะทำให้

นักเรียนมีจิตอาสาด้วยเช่นกัน ปัจจัยด้านสื่อมวลชนมี อิทธิพลต่อการเกิดพฤติกรรมจิตอาสา นั่นคือ หาก นักเรียนได้รับข่าวสารการให้ความช่วยเหลือ การเสียสละ ต่อสังคม และความมุ่งมั่นพัฒนาจากสื่อโทรทัศน์ก็จะ ส่งผลให้นักเรียนมีจิตอาสา การส่งเสริมการปลูกฝังจาก ครู เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในปัจจัยด้านโรงเรียน/ครูที่จะทำ ให้นักเรียนมีจิตอาสา นอกจากนี้แบบอย่างจิตอาสาจาก ครู และมีสัมพันธภาพที่ดีกับครูก็มีอิทธิพลต่อการเกิดจิตอาสาของนักเรียนเช่นกัน ในปัจจัยด้านนักเรียน เจตคติต่อ จิตอาสา คารเรียนรู้เกี่ยวกับจิตอาสา และการรับรู้ ความสามารถของตนเองที่จะทำพฤติกรรมจิตอาสา มี อิทธิพลต่อจิตอาสาของนักเรียน

กิจกรรมการสร้างจิตอาสาให้นักเรียนประถมศึกษา การบูรณาการหลักสูตรทั้งที่เป็นความรู้ (K) ศรีทธา คำนิยม คุณธรรม (A) และการฝึกปฏิบัติหลักสูตร (P) ในการเรียนการสอน โดยอาจกำหนดในระดับจุดเน้น หลักสูตรสถานศึกษาที่แทรกในทุกองค์ประกอบ หลักสูตรสถานศึกษา หรือกำหนดในระดับหน่วยการ เรียนรู้ หรือแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ครูจะนำสู่การจัดการ เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ ดุษฎี ไชยชนะ (2550) ที่ได้ให้ ความหมายของ จิตอาสา หมายถึง ความสำนึกของบุคคล ที่มีต่อสังคม ส่วนรวมโดยการเอาใจใส่และการช่วยเหลือ ผู้ที่มีจิตอาสาจะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมจิตอาสาทำ ประโยชน์เพื่อส่วนรวม เช่น การเสียสละเงิน สิ่งของ เวลา ร่างกาย และสติปัญญา เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทนและ กรมวิชาการ (2542) ที่ได้ กำหนดคุณลักษณะพื้นฐานที่ดำรงต่อการดำรงชีวิตใน สังคมยุคโลกาภิวัตน์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา และชั้นมัธยมศึกษา ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละ ต่อสังคม และความมุ่งมั่นพัฒนาไว้ดังนี้ การช่วยเหลือ ผู้อื่น หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงถึงความมี น้ำใจ เอื้ออาทร มีจิตใจโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และ ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา

2. ควรทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา

3. ควรทำการศึกษาการเปรียบเทียบรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา ระหว่างสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อพิจารณาความแตกต่างของแต่ละบริบท

4. ควรทำการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนที่มีได้ใช้วิถีพุทธในการมุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา

5. ควรทำการศึกษาวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

กรมวิชาการ. (2542). *การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านการควบคุมตนเอง*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

ฉัฐนิชกร ศรีบริบูรณ์. (2550). *การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คุณหญิงไชยชนะ. (2550). *การรับรู้การเปลี่ยนแปลงองค์การจากมหาวิทยาลัยของรัฐเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐของข้าราชการสังกัดสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ*. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

นางเยาว์ อุทุมพร. (2550). *การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ*. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 2(2), (ตุลาคม).

นันทภา ปัญญารัตน์. (2556). *การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธสำหรับแม่ชีไทย*. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 3(2).

ไพรัช สู่แสนสุข และบรรเจิดพร รัตนพันธุ์. (2556). *เส้นทางสู่โรงเรียนวิถีพุทธ*. ค้นจาก http://www.moe.go.th/main2/article/article_banjerdporn/school_bud.htm

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2549). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556). *กฎหมาย ประกาศ และระเบียบที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). *แนวทางการกระจายอำนาจบริหาร และการจัดการศึกษาให้*
คณะกรรมการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

ศูนย์คุณธรรม. (2550). *รายงานประจำปี*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

Bardo, J. W. & Hartman, J. J. (1982). *Urban society: A systematic introduction*. New York: F. E. Peacock.

Smith, R. H., Gerald, F., Koser, Richard, H., Wettach, & Carol, S. (1980). *Management: Making organizations perform*. New York: Macmillan.

